

16699 KREISER, Klaus. Preußen und Osmanen -
Wahrnehmungen und Begegnungen.
P14549
160167 *Deutsch-türkische Begegnungen: Festschrift für
Kemal Beydilli. Alman Türk Tesadüfleri: Kemal
Beydilli'ye Armagan.* Ed. Hedda Reindl-Kiel, Seyfi
Kenan. Berlin: EB, 2013, (Bonner Islamstudien, 30),
pp. 198-209. Examines different forms of
German-Ottoman relations at the beginning of the
20th century.

01 Mayıs 2019

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DÖKÜMEN

- OSMANLI ARŞİVİ 327.56043 BEY

- Prusya

1790 Osmanlı-Prusya ittifakı: meydana gelişi, tahlili, tatbiki /
Kemal Beydilli. -

İstanbul : İstanbul Üniversitesi Edebiyat 1981.

XXII, 196 s. ; 24 cm. - -

(İstanbul Üniversitesi Yayınları; No. 3264 , Edebiyat
Fakültesi Yayınları; No. 3200)

Tez (Doçentlik). - - İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

15 MAYIS 1995

- YAHUDİ
- PRUSYA
5980. Bruer, Albert A.: Geschichte der Juden in Preußen :
(1750 - 1820) / Albert A. Bruer. - Frankfurt am Main :
Campus, 1991. - 531 S.
Zugl.: München, Univ., Diss., 1989
ISBN 3-593-34344-4

31 A 15201

09 NISAN 1994

160167

PRUSYA

-
- 1 RIDVAN KAŞIKÇI, Nizam-ı Cedid'den Tanzimat'a Osmanlı-Prusya ilişkileri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014

233696

Prusya
160167

Preußen und Osmanen – Wahrnehmungen und Begegnungen

Klaus Kreiser, Berlin

Hedda Reindl-Kiel – Seyfi Kenan (Hg.)

Deutsch-türkische Begegnungen Alman Türk Tesadüfleri

Festschrift für Kemal Beydilli
Kemal Beydilli'ye Armağan

Die engen Verbindungen zwischen dem Deutschen Reich und der Osmanischen Türkei zu Beginn des 20. Jahrhunderts sind beispiellos in der Geschichte der Beziehungen einer europäischen Nation mit einem islamischen Staatswesen. Trotz dieser Vielfalt der Kontakte, die von machtpolitischen Interessen ebenso gesteuert wurden wie von unverdächtig "transnationaler" Neugier im Bereich von Wissenschaft und Kunst, überrascht, wie wenig wir über ihre Vor- und Frühgeschichte seit dem Aufstieg Preußens zur europäischen Großmacht wissen. Wahrnehmungen und Begegnungen zwischen Preußen und Osmanen sind das Rahmenthema für einen Beitrag, in dem bekannte und weniger bekannte Seiten des preußisch-osmanischen Verhältnisses berührt werden. Die weithin bekannten Moltke-Mission wird in diesem Beitrag nur am Rande berührt, hingegen wird ein von der Forschungsliteratur übersehener preußischer Instrukteur, der als unmittelbarer Vorgänger Moltkes gelten kann, gewürdigt. Als Einstieg soll ein philologisches Stichwort zum Thema "Namen" dienen.

Namenkunde

Zu den Merkwürdigkeiten des deutsch-osmanischen Verhältnisses gehört, dass auf türkischer Seite ein zusammenfassender Name für die deutschsprachigen Staaten und Völker lange fehlte. Erst spät verwendet die *Lingua Franca* des östlichen Mittelmeerraums die Wörter *Avusturya* bzw. *Almanya* und in übereinstimmender Bildung auch *Prusya*. Schlägt man bei Franciscus à Mesignien genannt Meninski (1620/1623–1698), dem gelehrten Verfasser des bis heute umfangreichsten Wörterbuchs der osmanischen Sprache aus dem Jahr 1687, unter "Germania, Teutschland" nach, findet man in arabischer und lateinischer Schrift *Nemçe vilâyeti*. Die Türken verwendeten die aus dem Slawischen stammenden Bezeichnungen für "Deutsche, Deutschland". *Nemçe vilâyeti* (in heutiger Schrift) bedeutet die "Pro-

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	233696
Tas. No:	986.07 DEU. T

Berlin 2012

EBVERLAG

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

22 Mayıs 2015

188-203

مليون جندي روسي في مقابل مليون ونصف مليون جندي نمساوي - ألماني وفيهم أكثر من ٤٠٠ ألف أسير. واضطرت القيادة النمساوية الألمانية إلى نقل قواتها الرئيسية إلى الجبهة الروسية والانتقال إلى الدفاع على باقي الجبهات، الأمر الذي خفف الضغط عن قوات الحلفاء. وبسبب تأخر الجبهات الروسية الأخرى عن الاشتراك في القتال، اضطرت بروسيولوف إلى التوقف والتحول إلى الدفاع. بعد ثورة شباط ١٩١٧ البرجوازية قررت

في القوى والوسائط على قطاعات الخرق، إلا أن الهزيمة التي مني بها الجيش الإيطالي في أوائل شهر أيار ١٩١٦ دفعت الحلفاء إلى الطلب من روسية تسبيق موعد الهجوم تضامناً مع إيطالية. وتلبية لهذا الطلب وافقت القيادة الروسية على أن تبدأ الجبهة الجنوبية الغربية الهجوم في ٢٢ أيار أي قبل أسبوعين من الموعد المقرر. وتمكن بروسيولوف من إنجاز الاستعدادات لهذا الهجوم في المهلة المحددة، وحين توجه إلى القيادة للاستئذان ببدء الهجوم أبلغه رئيس الأركان العليا الجنرال «ألكسييف» قرار القيصر تأجيل العملية من دون مسوغ تحت تأثير حاشيته، وحيل بينه وبين مقابلته، فقرر بروسيولوف بدء الهجوم على مسؤوليته وتمكن من خرق دفاع القوات النمساوية - الألمانية على جبهته بطول ٥٥٠ كم وعمق ٨٠ - ١٥٠ كم. وكان ثمن هذا الانتصار نصف

بعدها إلى القوات العاملة قائداً لفرقة الفرسان الثانية حتى سنة ١٩٠٩ ثم قائداً للفيلق الثاني عشر حتى سنة ١٩١٢ ثم معاوناً لقائد قوات منطقة وارسو العسكرية حتى سنة ١٩١٢.

مع بداية الحرب العالمية الأولى سنة ١٩١٤ تسلم بروسيولوف قيادة الجيش الثامن الروسي، واجتاز على رأس هذا الجيش جبال الكاربات. وبعده من آذار ١٩١٦ تسلم قيادة الجبهة الجنوبية الغربية المعول عليها في التصدي للجبهة النمساوية - الألمانية. ولبراغته في قيادة هذه الجبهة عدّ بروسيولوف من أكبر القادة البارزين في الحرب العالمية الأولى.

حين قررت دول الحلفاء شن هجوم عام على دول الائتلاف الثلاثي في صيف ١٩١٦، تعهدت الحكومة الروسية القيام بهجوم عام على القوات الألمانية النمساوية المقابلة لها في منتصف حزيران تخفيفاً للضغط الواقع على القوات الفرنسية في «فردان». وشرع بروسيولوف في الإعداد لهذا الهجوم في سرية تامة. واعتمد على أسلوب مبتكر في خرق الدفاع على أكثر من اتجاه خلافاً للأسلوب الذي كانت تتبعه القوات الإنكليزية والفرنسية بخرق الدفاع على اتجاه واحد، وبهذا حقق التمويه العملياتي للاتجاه الرئيسي. ومع أن الجبهة الروسية الجنوبية الغربية لم تكن متفوقة عدداً بنسبة كبيرة على القوات النمساوية - الألمانية المواجهة لها فقد حققت تفوقاً كبيراً

الحكومة المؤقتة في روسية متابعة الحرب، واختير بروسيولوف قائداً أعلى للقوات المسلحة ثم مستشاراً لتلك الحكومة. وبعد ثورة «أكتوبر الاشتراكية» ١٩١٧ رفض بروسيولوف عروض رجال الحرس الأبيض لتولي قيادة القوات المناوئة للثورة، وأصيب إبان هذه الأحداث بجرح يبلغ في ساقه. وانضم في عام ١٩٢٠ إلى الجيش الأحمر، وقاد الحرب على بولندا، عين بعدها رئيساً للمجلس الخاص التابع للقيادة العامة. وفي العام ١٩٢٣ عين مفتشاً عاماً لسلاح الفرسان في الجيش الأحمر ثم عضواً في المجلس الثوري العسكري حتى نهاية خدمته.

ترك بروسيولوف كتاباً بعنوان «مذكراتي» تحدث فيه عن أحداث الحرب العالمية الأولى، ونُشر بعد وفاته عام ١٩٢٩، وترجم إلى الإنكليزية عام ١٩٣٠ بعنوان «مذكرات جندي».

عبد الوهاب مدور

مراجع للاستزادة:

١. أ. ستروكوف، تاريخ فن الحرب، ترجمة صباح الدين الأتاسي (إصدار وزارة الدفاع، دمشق ١٩٦٨).
٢. أ. جيلينا، تاريخ فن الحرب (دار النشر العسكري، موسكو ١٩٨٦).
٣. فالنتين بيكول، راسبوتين ليالي الشيطان الأخيرة، ترجمة عبد الوهاب مدور (مؤسسة النوري للنشر، دمشق ١٩٩٢).
٤. س. ن. سيروف، صفحات من التاريخ (دار روسكي يازيك، موسكو ١٩٨٦).

الموضوعات ذات الصلة:

الاتحاد السوفييتي - الحرب العالمية الأولى - روسية - نيقولا الثاني

بروسية

كانت بروسية Prussia (بالألمانية Preussen) واحدة من أهم الإمارات والدول الألمانية سابقاً. أُطلق الاسم في البداية على المنطقة الواقعة في الجنوب الشرقي من بحر البلطيق والتي عُرفت فيما بعد باسم بروسية الشرقية، ثم تطور مدلول الاسم واتسع مع تنامي الدولة البروسية ليشمل معظم المناطق

الرهبانية التوتونية وقضوا على مقاومة سكانها الوثنيين الذين ينتمون إلى شعوب البلطيق، ثم صارت إقطاعية تحت السيادة البولندية في القرن الخامس عشر.

تعد أسرة هوهنتسولرن Hohenzollern الحاكمة في إقليم براندنبرغ صانعة الدولة البروسية وأمجادها العسكرية، فقد حول

الواقعة في شمالي ووسط ألمانية، حتى أصبحت بروسية أعظم ولايات الرايخ الألماني إذ وصلت مساحتها إلى ٣٠٠ ألف كم^٢ تقريباً، وبلغ عدد سكانها قرابة ٤٠ مليون نسمة.

بدأ الاستيطان الألماني في بروسية منذ القرن الثالث عشر بعد أن احتلها فرسان

BÜYÜK FRIEDRICH DEVRİNDE
OSMANLI - PRUSYA MÜNASEBETLERİ
HAKKINDA

Dr. SALÂHADDİN TANSEL

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Şube Müdürü

1993

Bu yazımızda Osmanlı-Prusya münasebetlerinin ne zaman ve ne şekilde başlamış olduğunu belirtecek değiliz. Yapmak istediğimiz şey, Friedrich ile Türkler arasındaki sıkı münasebetleri tebarüz ettirmektir. Bu alanda şimdiye kadar yazılmış birçok yazılar hattâ eserler vardır. Fakat bunların hiçbirisi bu münasebetleri yeter derecede incelememiş veya incelemek imkânlarını bulamamıştır. Gerçek, Avrupa'da bu konuyu üzerinde yazılan eserler, meseleyi, yalnız elde debildikleri vesikalara dayanarak tetkik etmişlerdir. Bunlara göre, Prusya ile Osmanlılar arasında başlayan münasebetlerin, gerçi en hararetili safhaları, Friedrich ile Mustafa III devrinde olmuştur. Fakat neticede iki devlet arasında bir anlaşma imkânı bulunamamıştır. Bu imkânsızlık neden ve nereden doğmuştur? Esasen meselenin en çözülmaz noktası da budur. Türlü eserler bunun cevabını şu şekilde vermektedirler: A) Bu anlaşmaya Avusturya'nın ve müttefiklerinin dağıttığı rüşvetler engel olmuştur¹. B) Koca Ragıp paşa Osmanlı ordusuna güvenemediği gibi Prusya'ya da emniyet edememiştir². C) Friedrich II, aynı zamanda hem Osmanlılar hem de Ruslar'la anlaşmaya çalışmıştır³. Fakat Türk arşivine girmeden yapılmış olan bu incelemeler tamam sayılmaz. Çünkü bunlar, bazı noktalara hiç temas bile etmemişlerdir. Esasen tarihçilerimiz de bu meseleye hemen hemen hiç ilgi göstermemişlerdir. Ahmet Refik merhumun Büyük Friedrich adlı kitabı bir tarafa bırakılacak olursa, bu konuya ait kültür hayatımızda

¹ Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches in Europa, Gotha 1857, C. 5. s. 889.

² B. Sıtkı Baykal, Koca Ragıp paşa - Büyük Friedrich, Cumhuriyet Halk Partisi konferanslar serisi, Kitap 5. s. 16.

³ Aynı eser.

Nord-Shansi angelegt hatte und auch ihre Herden in Nord-Shensi weideten. Dagegen befürwortete der Hauptflügel der chinesischen Gentry (die Gruppe unter der Führung der Familien Ts'ui und Li) die Verlegung, weil so die Hauptstadt nahe an ihren eignen Grundbesitz berankam und das von ihnen produzierte Korn einfach auf dem Wasserwege heranzubringen war; andererseits war die Hauptstadt nicht so nahe an ihrem Grundbesitz, dass zu fürchten stand, durch Einrichtung von Weideplätzen für die Pferde der Toba-Gentry werde ihnen Boden enteignet werden.

In einer abschliessenden kurzen Uebersicht werden einige Daten über die Schwierigkeiten des Korntransportes in die alte Hauptstadt gegeben; es wurden mehrfache Versuche zur Reform des Transportwesens und zur Verbilligung der Transporte gemacht, die alle negativ ausliefen.

197 TEMMUZ 1993

T-T-K. Belleten, 10/38, 1946 Ankara

s. 271-292

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

OSMANLI-PRUSYA MÜNASEBETLERİ HAKKINDA

Dr. SALÂHADDİN TANSEL

Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Şube Müdürü

Birinci makalemde (Belleten sayı 37 sayfa 133) Osmanlı'lar ile Prusyalı'lar arasındaki münasebetlerin nasıl kurulduğunu, ne şekilde geliştiğini ve en harareti anlarının hangi tarihe rastladığını belirtmeye çalışmış, bilhassa Mustafa III. ile Koca Ragıp paşanın, Osmanlı-Prusya münasebetlerinin kurulması yolunda ne şekilde gayret harcadıklarına işaret etmiştim. 1758 tarihinden 1761 yılı ortalarına kadar süren bu harareti ve ciddi müzakerelerin sonunda türlü sebepler yüzünden ancak bir ticaret andlaşmasının yapılabildiğini, fakat ittifak maddesinden büsbütün vazgeçilmemiş bulunduğunu da ayrıca kaydetmiştim. Ancak Friedrich, umduğu sonuca henüz varamamış bulunduğu için bu andlaşmayı pek kârlı saymıyordu. O, hemen Osmanlı'ların filî yardımını görmek istediğinde idi. Bunun için andlaşmanın imzalanışından dolayı kendisini tebrik eyliyen Marquis d'Argens'a: andlaşmanın bana herhangi bir şey sağlayacağına inanmayınız diyordu¹. Buna rağmen attığı adımların boş olmadığını takdir etmiş ve elçisi Regin'e, ittifak andlaşmasının elde edilmesi için gereken her çareye başvurmasını emretmişti². Regin de aldığı talimatı yerine getirmek için en küçük fırsatlardan bile faydalanarak Osmanlı'ların güvenini kazanmaya, onları Prusya'nın samimiyetine inandırmaya çalıştı. Yapılan ticaret andlaşması tasdiknâmesinin teslim edileceği sıralarda o, Osmanlı'lara şu teklifi yapıyordu: Düşmanları olan devletler, Prusya ve İngiltere'den barış istemişlerdir. Bundan ötürü Habsburg (?) şehrinde devletlerin murahhasları toplanmak üzere dirler. Belki anlaşma imkânı da husule gelebilir. Şayet Osmanlı'ların bu hususta düşündükleri ve tavsiyeleri varsa - Prusya kiralı Osmanlı devletinin

¹ Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches in Europa. Gotha 1857. C. 5. s. 894.

² Aynı eser. s. 895.

— *Nasıl oldu, bu iş?* dedi. *Anlat bakalım, İstanbul gibi yerde alaydan yetişip de, nasıl tabib oldun?*

UYDURMA BİR HAYAT HİKÂYESİ

Doktor, daha önceden hazırladığı hayali hikâyesini anlatmaya başladı:

— Ben Halep vilâyetinde ilk tahsilimi yaparken, gayet güzel ağız mızıkası çaldım. Çaldığım parçalar, vali hazretlerinin hoşuna gitmişti. Bir gün, İstanbul'da sarayda yapılacak bir merasim için Halep valisi beni de İstanbul'a yolladı. Oradaki merasimde çaldığım marşlar Padişah hazretlerinin hoşlarına gittiği için, beni sarayda vazifelendirdi. Ara sıra bayramlarda ve resmî törenlerde mızıkça çalıyor, boş zamanlarımda da Saray mutfağına girip çıkıyordum. Yemeklere karşı derin ilgimi sezen Aşçı başı, öğle ve akşam yemeklerinin kontrolü için beni vazifelendirilmişti. Sarayda pişen yemekler Padişah hazretlerine sunulmadan önce, Sarayburnu'nda bulunan Tıbbiye mektebinde kontrol ettirilirdi. Ben, bu işi tam altı yıl yaptım. Yıldız ile, Sarayburnu arasında gidip geldim. Bu gidip gelişlerde, Tıbbiye idarecileriyle olan sıkı temasım onları çok memnun etti. ve altı senenin sonunda «*Sen artık tabiblik yaparsın*» diye elime bir de diploma verdiler. İşte ben de diplomayı alıp, Padişah hazretlerinin fermânı ile sizin emrinize geldim.

Doktor hikâyesini bitirdiği zaman Vali Paşa'nın kahkahaları çadırın bez bölme-leri üzerinde titreşimler meydana getiriyor ve alaylı doktor tabiri onu neşelendiriyordu. Sonra bulunduğu minderden ayağa kalktı. Kollarını iki yana açıp ona doğru uzatarak:

— *Gel, alaylı doktorum, gel otur. Bu çadıra girdin senin yerin burası artık. Dizlerimin dibinde ve yanbaşımdayım. Seninle anlaşmamız çok kolay olacak, diyerek doktorun sırtını okşadı, kendisini taltif etti.*

Bu hayali hikâye, o gündün sonra doktorla valiyi hep bir araya getirmiş, birbirleriyle çabucak anlaşmışlardı.

Vali Paşa'nın her türlü işini, hizmet erliğini yapan okur yazar bir onbaşı görüyor ve onun yerine bastığı imzalarla etrafını taltif veya azlediyordu.

MEZARDAKİ İHTİMALLERİ DÜŞÜNEREK...

Şam vilâyetinin halk ve askeri hekimlik görevini yapan Doktor Muhiddin, bütün didinmelerine rağmen üç yıl beraber çalıştığı Paşasına mektepliliğini bir türlü kabul ettirememiş, tam tersine alaylı doktor unvanı Şam vilâyeti'nin hudutlarını aşmıştı. Bir gün valinin uzun süren karın nahiyesindeki ağrılarına karşı, tavsiye ettiği paryavşanı otu, vali nazarında doktoru bir kat daha Alaylı kılmış ve en cömert şekilde mükafatlandırılmıştı. Paryavşanı otu ile iyi ettiği valinin karın hastalığına karşılık yirmi altın almak suretiyle, zamanın en parlak mükafatını kazanmıştı.

Hâtıralarının bütün zenginliğini ve 30 yıllık ömrünün dinç devrini Şam vilâyetinde geçiren doktor Sağlık 1965 yılında yukarıda da söylediğimiz gibi güneyde seçtiği şirin bir kasabada gözlerini hayata kapadı. Onu ölümünden bir yıl önce yine hastaları ile meşgul olduğu muayenehanesinde ziyaret ettiğim zaman, kendisini ilim kitapları ile meşgul buldum. Bir aralık elindeki kitaba gözüm takıldı. Bu, doktora Almanca öğreten bir kitaptı.

— *Ne o doktor, dedim?*

— *Almanca öğreniyorum.*

— *Doksanından sonra mı?*

— *Öyle ya, dedi. Bugün olmazsa yarın ölüm bizim için mukadder. Öbür dünyada yanı başıma Alaylı Şam Valisi yerine, bakarsın bir Alman ilim adamı düşer. Onunla elbette Alaylı Şam Valisiyle an'laştığımız gibi anlaşmamıza imkân yok. O halde, mezardaki ihtimalleri düşünerek kendimi kurtarmak için Almancaya çalışıyorum.*

Hayatından bir parçayı, nakletmek imkânını bulduğum bir asırlık ömrün sahibi Doktor Muhiddin Sağlık, hâtıraları önünde düşünülecek ve ders alınacak bir kişidir.

17 MAYIS 2001

II. Wilhelm'in II. Abdülhamid'i Ziyaretine Dair Bir Belge

CERMEN BİRLİĞİ — KAYSER'İN DOĞU
POLİTİKASI — KARŞILAMA VE MAİYET
HEYETLERİ — PROGRAMIN METNİ —
PADİŞAHLA BULUŞMA PROTOKOLÜ —
SELÂMLIK TÖRENİ — SABAH KAHVALTISI —
ARZLAR VE İRADELER — SURIYE,
BEYRUT, FİLİSTİN ZİYARETLERİ.

Münir Sirer

XIX. YÜZYILIN yarısından çoğu geçtiği halde, Almanya henüz milli birliğini kuramamış bulunuyordu. Yalnız 1815 yılında kurulan ve Bundesrath adlı meclis tarafından temsil edilen bir Cermen Birliği mevcuddu. Ancak bu birlik, devlet şeklinde siyasi bir birlik ve bütünlüğü temsil etmiyordu. Birliğe dahil küçük Prusya kiralığı ise kuvvetli ordu- su ile duruma hâkim olmuşa namzeddi. Nitekim bütün Cermenler üzerinde hâkimiyet iddiasında bulunan Avusturya'nın, 1866 yılında Prusya'ya karşı kesin bir yelgilgiye uğraması üzerine Cermen Birliği'nin ilgası ve Almanya'nın Prusya tarafından teşkilâtlandırılması kabul edildi.

Bunun sonucunda Alman Siyasi Birliği doğdu ve Prusya Kralı II. Wilhelm Almanya İmparatoru oldu. Almanya'yı teşkil eden eski küçük Prenslere Prusya Kralının temsilcilerinden kurulu Bundesrath meclisi gerçi hâlâ sembolik olarak mevcut idiyse de, asıl kudret Berlin'deki Reichstag adlı mecliste ve Kayser diye anılan Almanya İmparatoru ve Prusya Kralı II. Wilhelm'de idi.

Fransa, bu yeni ve kuvvetli devletten fena halde kuşkulanıyordu. Bu yüzden, bir çatışma mukadderdi. Nihayet boşalan İspanya tahtının Prusya Kralının yeğenlerinden birisine teklif edilmesi üzerine doğan gerginlik, 19 Temmuz 1870 tarihinde iki devlet arasında savaşın patlak vermesine yol açtı. Fransa'nın bu sa-

Hayat Tabii Mecmua'sı, yıl: 13 / sayı: 12, 1. Kısım, 1974
S. 63-72. D. 1053

İLK PRUSYA-OSMANLI MÜNASEBETLERİ HAKKINDA BAZI KAYITLAR VE DÜZELTMELER

Jurgowsky — Sattler — Seewald

Kemal Beydilli 'den, İstanbul

Prusya-Osmanlı münasebetlerinin başlangıcı hakkında araştırmalar kesin bir tarihleme getirmiş olmamakla beraber, iki devlet arasındaki diplomatik temasların başlangıcına dair en eski tarihin 1718 senesi başları olarak gösterildiği bilinmektedir¹. Buna göre Pasarofça Barışı görüşmeleri esnasında Avrupa devletleri ile girişilen diplomatik yakınlaşma teşebbüsleriyle Prusya Kralı I. Friedrich Wilhelm'e de (1713—1740) iki devlet arasında dostluk tesisini arzu eden bir mektup yollanmıştır². Fransa aracılığı ile iletildiği anlaşılan bu mektup Ocak 1718 tarihli olup, Sadriâzam Nişancı Mehmet Paşa'nın (26. VIII. 1716—9. V. 1718) imzâsını taşımaktaydı³. Bu ilk temasa geçişi tesvik edebilecek başka bir vesikayı araştırmalarımıza rağmen sunamamakla beraber, Hammer'in verdiği bilginin Pasarofça Barışı arefelerinde ve bu barış akabinde girişilen diplomatik açılmanın⁴ gözönüne alınması ile doğru olabileceğini kabul etmemiz gerekmektedir. Zaten Prusya Kralı'nın 7 Eylül 1720 tarihinde kaleme aldığı, padişaha ve sadriâzama yönelik mektuplarında⁵ açığa çıkacak olan münasebetlerdeki gelişmelerde bunu doğrular mahiyettedir.

1721 başlarında I. Friedrich Wilhelm'in »Ahır Kethüdası« (Stallmeister) Johannes Jurgowsky'yi İstanbul'a yolladığını görmekteyiz. Kralın kendisine verdiği mektuplardan yollanış sebebi »at satın alma« olarak gösterilmektedir⁶. İngiltere'nin İstanbul elçisi Abraham Styanan vasıtasıyla takdim kılınan⁷ bu mektuplardan Prusya Kralı'nın, Osmanlı Devleti'ne karşı dostluk hisleri beslediği ve bu hislere riayeten yollanan adamına yardımcı olunmasını dilediğini anlamaktayız. Bazı tarihçiler,

¹ Hammer, GOR¹, VII, 246; GOR², IV, 172; GOR, (Fr. Ed.), XIV 12—13.

² Hammer, GOR, aynı yerler; Zinkeisen, GOR, V, 885; İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1978², IV—I, 151.

³ Aynı yerler.

⁴ İ. H. Uzunçarşılı, aynı eser, IV-I, 148—151.

⁵ Başbakanlık Arşivi Nâme Defteri, VI, 495—496. Prusya Kralı'ndan gelen mektupların tercümelemleri. »Taraf- Hümayûndan Prusya Kralı'na Nâme-i Hümayûn sûreti«, aynı defter, 500; »Sadr-ı 'azâm Hazretlerinin Prusya Kralı'na cevâbi mektubu«, aynı defter, 501; Krş. A. Refik, Osmanlılar ve Büyük Fredrik, İstanbul 1333, 9—15; H. Scheel, Die Schreiben der türkischen Sultane an die preussischen Könige in der Zeit von 1721 bis 1774 und die ersten preussischen Kapitulationen vom Jahre 1761«. Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen, 2. Abt. Westasiatische Studien, XXXIII, Berlin 1930, 27—28, 58—59.

⁶ Başbakanlık Arşivi Nâme Defteri, VI, 495, 496.

⁷ Başbakanlık Arşivi Nâme Defteri, VI, 501.

Serta Balcanica - Orientalia Monacensia

1981, s. 219-231.

23 Ocak 2007